

Nevladne organizacije so ptice znanilke sprememb

Pogovor z Lili Milošević, predsednico društva Mozaik in Društva prijateljev mladine Murska Sobota.

Pogovarjala se je Matejka Horvat.

Lili Milošević je po izobrazbi magistra profesorica inkluzivne pedagogike in predsednica dveh nevladnih organizacij: društva Mozaik, društva za socialno vključenost, ki ima status socialnega podjetja in Društva prijateljev mladine (DPM) Murska Sobota. Preden je postala nevladnica, je bila učiteljica otrok s posebnimi potrebami. Javnost jo je takrat spoznala preko šolskega glasbenega gledališča, ki ga je ustvarila z namenom socialnega vključevanja teh otrok v širšo skupnost. Je dolgoletna pedagoška vodja zdravstvenih letovanj v Baški in vodja tima prostovoljcev v DPM. Kot predsedujoča v društvu Mozaik vodi tim strokovnih sodelavcev, vodij programov in projektov, ki so usmerjeni v potrebe najranljivejših ljudi, sonaravnega razvoja podeželja s poudarkom na krožnem gospodarstvu ter ustvarjanja inovativnih modelov socialnega vključevanja in zaposlovanja v Pomurju. Primere dobre prakse, ki so jih v društvu razvili, predstavlja na domačih tleh in v mednarodni skupnosti, v kateri je Mozaik priznan kot izkušen partner, ki ga odlikuje prepoznavanje prave smeri v iskanju skupne prihodnosti.

Lili, kako vas je pot pripeljala do nevladnih organizacij?
Na to pot sem stopila že v otroštvu, ko sem se ob mojih starih starših zaljubljala v Goričko in v ljudi, ki so bili na videz preprosti, v notranjosti pa silno bogati in so me kot otroka navdihovali in osrečevali. Želela sem ostati tam, z njimi, a sem morala v mesto, k staršem, v šolo. Ta sprememba je bila zame temeljna. Morala sem se odzvati, prilagoditi in to sem storila na način, ki je vključeval

mojo aktivnost za doživljanje sreče v novem svetu. Sprva ga nisem želela, rešitev pa sem našla v nenehnem povezovanju starih in novih svetov. Sprememb se ljudje znamo dolgo braniti, v bistvu pa jih ne moremo ustaviti. Življenje je ena sama dinamika in sprememba. Šele ko to dojamemo in sprejmemo, lahko zavestno pričnemo sokreirati prihodnost. To je bistvo moje vloge in jedro delovanja nevladnih organizacij, ki jim predsedujem: zaznavanje in razumevanje vsakokratnih okoliščin, potreb ter proaktivno iskanje rešitev za dobro ljudi in narave oz. sonaravnega razvoja naše družbe.

Delali ste v šolstvu in se nato zaposlili v Društvu Mozaik, ki je eno najbolj prepoznavnih in uspešnih društev v Pomurju. Precej drzno, bi rekli nekateri, da zapustiš »garantirano« službo. Kaj je tisto, kar vas je prepričalo, da odidete in začnete nekaj novega? Delo v nevladnih organizacijah je vendarle drugačno, mnogo krat tudi nepredvidljivo.
Nepredvidljivost je del življenja. Ljudje jo znamo povezovati s slabim, a v bistvu nas uči, da vsega ne moremo kontrolirati, lahko pa jo razumemo kot gibalo razvoja in priložnost za ustvarjanje dobrega. Spadam h generaciji, ki je bila vzgojena za državljanstvo v Jugoslaviji, po osamosvojitvi Slovenije pa so od mladih želeli povsem drugačno razmišljanje. Takrat sem v Ljubljani študirala mednarodne odnose in sama sebe videla kot bodočo humanitarko v OZN, a me je življenje vrnilo domov. Prednost sem dala ustvarjanju lastne družine. V času poučevanja na osnovni šoli s prilagojenim programom sem se neprestano izobraževala. Vodila me je želja, da bi našla najbolj učinkovite metode za delo z njimi in jim pomagala dosegati optimalni razvoj in čim boljšo vključitev v družbo. Preko ustvarjanja šolskega glasbenega gledališča, s cilji socialne inkluzije, sem se seznanila s projektnim delom

in spoznala, da mi je takšen način dela zelo blizu. Želja po delovanju v skladu z mojim notranjim klicem je bila tako močna, da sem po 17-ih letih zapustila takratno službo za nedoločen čas. To sem storila kljub svarilom, da odhajam pod »milo nebo«. Najtežje se je bilo posloviti od otrok in dela z njimi, katerega sem ljubila z vsem srcem.

Društvo Mozaik izvaja številne projekte in programe. Katere? Kakšno je vaše delo na Mozaiku?
Društvo je usmerjeno k razvoju Pomurja na način negovanja naravne in kulturne dediščine ter vključevanja ranljivih družbenih skupin in deluje na principih mrežnega povezovanja za dobrobit skupnosti. Pomemben del našega poslanstva je ustvarjati takšen razvoj, ki bo imel pozitivne družbene učinke, torej razvijal družbo kot tako in podpiral posameznika v njej. Korenika, ki jo je ustanovilo naše društvo, je lep primer tega, kam si želimo na podeželju.

Pred nekaj leti pa je društvo pristopilo tudi k soustanovitvi Zavoda Mensana, ki deluje na področju krožnega gospodarstva in se vse bolj uveljavlja pri zagotavljanju kvalitetnih storitev v lokalni skupnosti. Oba zavoda sta zaposlitvena centra, namenjena zaposlovanju ranljivih družbenih skupin. Delo je namreč najbolj učinkovit dejavnik uspešnega socialnega vključevanja. A pri mnogih ljudeh, ki so bili dlje časa socialno izključeni in ob tem izgubili občutek pripadnosti družbi kakor tudi občutek lastne vrednosti in moči, pogosto tudi upanja, je prej treba opraviti še kakšno drugo delo.

Mozaik v sodelovanju tako izvaja tudi nacionalni projekt Socialna aktivacija, v okviru katerega odpravljamo ovire za uspešno socialno in delovno vključevanje dolgotrajno brezposelnih. Najprej gre za notranje ovire, pri čemer ljudem pomagamo, da najdejo nove moči in vero v sočloveka, pa tudi zunanje ovire ter vzpostavljamo stik ljudi in potencialnih delodajalcev, pri katerih se ti preizkusijo. S pomočjo lastnih izkušenj in mentoriranja vplivamo na okolja delodajalcev, ki potrebujejo ljudi, a so se primorani priučiti senzibilnejših metod dela z njimi.

Družbena realnost je takšna kot je in ljudje imajo paleto težav, iz katerih izhajajo določene potrebe. Nekateri zaradi finančnih in socialnih stisk potrebujejo pravno svetovanje, psihosocialno pomoč in vodenje ali celo ostanejo brez strehe nad glavo. Za prvo skupino potreb društvo izvaja javni program Terensko delo - pomoč na vratih, za drugo pa prav tako javni program Zavetišče za brezdomne. Našo skrb namenjamo tudi najbolj ranljivi populaciji starejših, za katere izvajamo program Za boljši jutri z demenco, na Koreniki pa je uspešno zaživel tudi Večgeneracijski center, ki smo mu s prenovo stare kmetije zagotovili nove prostore. Formalno se je projekt sicer iztekkel, a program izvajamo naprej.

Vzpostaviti podporno mrežo za čim daljšo in kvalitetno življenje starejših v domačem okolju, prenašanje njihovih znanj na nove rodove in soustvarjanje medgeneracijske skupnosti, je velika odgovornost. Projekt bi zato moral postati program in doživeti epilog v zakonu o dolgotrajni oskrbi, njegova prekinitev pa predstavlja ogrožitev dosedanjih rezultatov. Zato delujemo naprej, ustvarjamo nove priložnosti za razvoj dosedanjega dela v okviru projektov, kar je delo Mozaikove projektne pisarne ter vodstvenega tima, ki išče in vodi pogovore z državo in občinami, s katerimi smo do sedaj stkali dobro sodelovanje.

Velikokrat imajo ljudje (tudi odločevalci) napačno mnenje, da so nevladne organizacije zgolj prostovoljske in da lahko vse opravijo zgolj s prostovoljskim delom. Vi ste dokaz, da temu ni tako in da so nevladne organizacije lahko tudi pomemben zaposlovalec tako strokovnjakov, mentorjev kakor tudi oseb iz ranljivih družbenih skupin. Povejte nam koliko ljudi je trenutno zaposlenih v društvu Mozaik in kako vi gledate na pomen nevladnih organizacij. Zakaj je pomembno, da se jih podpira?

Nevladne organizacije so seveda lahko zgolj prostovoljske, a ob takih ciljih in dejavnostih, kot jih ima Mozaik, to nikakor ne bi bilo izvedljivo. Mozaik ima svojo zgodovino in razvojno pot,

njegove temelje so postavili moji predhodniki. V takratnih družbenih okoliščinah so propadala mnoga podjetja, manj prilagodljivi, manj mobilni in tudi manj zdravi ljudje so izgubljali službe. Niso vsi mogli v Avstrijo ali kam drugam in za te je bilo potrebno najti delo in zaslužek.

Z današnjega vidika pomanjkanja delovne sile lahko vidimo, kako pomembno je ustvarjati nova delovna okolja po meri ljudi, ki bodo ostali doma, kar brez strokovnjakov ne gre. Z našim načinom dela rezultate projektov postopoma usmerjamo v razvoj trajnejših oblik delovanja in zaposlovanja oziroma ustanavljanja podjetij. Gre za resne vsebine in napore vlaganja v kontinuiteto razvoja, kar je privedlo do današnje podobe Mozaika. Danes je društvo profesionalna organizacija, ki na programih in projektih zaposluje 26 ljudi, v Zavodu Korenika je zaposlenih 25, v Zavodu Mensana pa še 16 oseb. Tu so seveda še usposabljanja na delovnem mestu ter druge oblike socialne in zaposlitvene rehabilitacije skozi katere se ljudje približujejo zaposlitvi.

Mozaik in njemu sorodne nevladne organizacije zato vidim kot tiste, ki so blizu ljudem in razumejo njihove potrebe. So ptice znanilke sprememb oz. problemov v družbi, na katere se odzivajo prve in hitro, z rešitvami po meri potreb okolja in ljudi, na način ustvarjanja novih priložnosti. Preko mrežnega sodelovanja z lokalnimi skupnostmi in državo so dragocen vir informacij in partner, ki lahko pomembno pomaga do dobrih socialnih, okoljskih in drugih politik ter soustvarjanja uspešne družbe.

Če jih odločevalci ne razumejo kot partnerja odtečejo mnoge razvojne

priložnosti. Problemov v družbi je ogromno in nevladne organizacije, ki delujejo na terenu, jih dobro razumejo in poznajo rešitve.

Društvo Mozaik ima tudi status socialnega podjetja. Delate z različnimi ranljivimi skupinami. Iz prve roke vidite, kako se spreminjajo, ko dobijo priložnost za delo, kakor rastejo, se povezujejo z okoljem in dajejo svoj prispevek družbi. Kakšno je vaše mnenje, je socialno podjetništvo dovolj izkoriščen potencial v Sloveniji ali v Pomurju?

To je res. Vidimo mnogo spremenjenih življenj, dobrih zgodb, ki so navdihujoče. Ljudje, ki jim pomagamo se skozi proces socialne in delovne rehabilitacije pri nas tudi zaposlijo, znajo zablesteti. Tisti, ki je dajal pomoč in tisti, ki je prejemal pomoč, postaneta sodelavca v soustvarjanju družbe. Socialno podjetništvo razumem kot odgovorno gospodarjenje z viri za kvalitetno življenje človeka, ki živi ustvarjalno in osrečujoče na način spoštovanja do vsega, kar mu je dano: narava in sočlovek. Pri socialnem podjetništvu je zaslužek tisti, ki ga človek naj vzame za svoje življenje, naravi da kar je njenega, projekte pa usmerja v trajnostni razvoj okolja oziroma nova delovna mesta. V tem smislu se potenciali za razvoj socialnega podjetništva ne morejo iztrošiti, njegov razmah pa terja nekaj sprememb v politikah. Pri tem pa je treba biti pazljiv in jasno definirati, kaj so atributi uspešnega socialnega podjetja in predvsem prisluhniti primerom dobrih praks. Na ta način bomo bolje razumeli delovanje in namen socialnih podjetij ter spodbujali rast zaupanja, podpore in sodelovanja z njimi.

So ptice znanilke sprememb oz. problemov v družbi, na katere se odzivajo prve in hitro, z rešitvami po meri potreb okolja in ljudi, na način ustvarjanja novih priložnosti. Preko mrežnega sodelovanja z lokalnimiskupnostmi in državo so dragocen vir informacij in partner, ki lahko pomembno pomaga do dobrih socialnih, okoljskih in drugih politik ter soustvarjanja uspešne družbe.

Kakšne izzive je vašemu društvu prinesel covid in epidemija, kako ste se odzvali na njih, jih reševali?

Odzivanje na izzive in reševanje težav družbi je naš imperativ, zato smo se zelo hitro organizirali, povezali s pristojnimi službami in priskočili na pomoč tam, kjer je bilo potrebno. Tudi v najtežjem valu, »lock downu«, so terenske delavke hodile k ljudem, jim dostavljale življenjske potrebščine in nudile psihosocialno podporo. Podjetja so delovala naprej, seveda v skladu z vsemi ukrepi. Korenika je kmetija, narava ne more čakati in potrebno je bilo opraviti vsa pridelovalno-predelovalna dela. Restavracija v Mensani je zagotavljala hrano z dostavo na dom. S sodelavci smo ves čas bili na vezi, se bodrili, si pomagali in odkrivali elektronske oblike skupinskega komuniciranja. Starejšim udeležencem Večgeneracijskega centra in programa Za boljši jutri smo že prej na delavnicah pomagali pri usvajanju znanj s pametnimi telefoni in jim pomagali k mobilnemu vzdrževanju stikov. Naši telefoni so bili aktivni ves čas.

Ljudje, udeleženci programov in zaposleni, so rabili razbremenitev zaradi strahu in tudi pomoč v razumevanju epidemioloških ukrepov, ki so se hitro spreminjali. Poskrbeli smo tudi za razbremenilne vsebine in možgansko telovadbo v obliki pisem, ki smo jih sami dostavljali na domove. Zelo težko je bilo v Zavetišču za brezdomne, ki je zaradi obnove hiše bilo v začasnih manjših prostorih. Zaposleni tam so opravili delo, ki ga opisi del in nalog ne morejo zajeti. Mnogo našega dela opravljamo s srcem. O našem delu v času kovida smo posneli tudi dokumentarni film. Sama sem v tem času z namenom nudenja podpore strokovnim sodelavcem ustvarila verižno pisno komunikacijo ob misli patra Karla Geržana.

Ste tudi predsednica Društva prijateljev mladine Murska Sobota, v okviru katerega vsako leto organizirate številna letovanja otrok v Baško. Kaj ta letovanja pomenijo otrokom?

DPM M. Sobota se vsako leto prijavi na razpis sofinanciranja zdravstvenega letovanja pri ZZS, ki ga izvedemo v Otroškem počitniškem domu Baška,

kamor se vsako leto odpravi okrog 600 otrok. Baška je prekrasno letovišče, ki ima zaradi tamkajšnjih klimatskih razmer tudi zdravilne učinke, zato morski užitki za otroke pomenijo tudi krepitev zdravja. Letovanje je zaradi sofinanciranja za starše cenovno zelo dostopno, otrokom pa ob doživljanju skupnih počitnic z drugimi otroki, s katerimi delijo enakost pogojev in programskih vsebin, skušamo omogočiti brezskrbne počitnice, kjer sta pomembna tudi prijateljstvo in skupno dobro. Manjši otroci se ob 11 dnevni ločitvi od staršev učijo varno prenesti svojo navezanost na prijazno voditeljico, se naučijo poskrbeti za svoje stvari, deliti igrače in drugo, pogosto tudi plavati, zato starši oz. skrbniki posledično pri njih opazijo mnogo več samostojnosti in samozavesti. Starejši otroci morda prvič pokažejo svoj skriti talent, premagajo kakšno stisko, doživijo priznanje ali uspeh in si pridobijo nove prijatelje. Predvsem pa vsi preživljajo kvalitetni počitniški čas, uživajo v morju, se vključujejo v mnoge dejavnosti, ki jih izbirajo ali sooblikujejo.

Prav tako so povabljeni v soodločanje znotraj skupine in skozi doživljajsko učenje pridejo do boljšega razumevanja skupnih pravil in pomena delitve dela za uspešno sobivanje. Vse to poteka na spontan, življenjski in radosten način, preko sproščujočih in prijetnih aktivnosti ter ob učenju medsebojnega spoštovanja, pozitivnega zgleda in prevzemanja osebne odgovornosti.

Ob tem odkrivajo tudi naravne lepote in znamenitosti, si pridobivajo dragocene življenjske izkušnje, izgrajujejo občutek lastne vrednosti in vrednosti drugega ter krepijo veselje do življenja.

So bila letovanja v lanskem letu še bolj posebna zaradi covida in nepredvidljivosti? So jih otroci še bolj čakali?

Ko je toliko ljudi na kupu, so možnosti za izbruh bolezni prisotne, zato smo morali izdelati posebni protokol, ki je te možnosti zmanjšal. S podpredsednico društva, zdravnico Edith Žižek Sapač in z upravnim odborom, katerega članici sta predstavnici šole in vrtca, smo se posvetovali in sprejeli nekaj odločitev.

Zaradi prostih sob, ki bi jih rabili za eventuelno izolacijo, smo se odločili za letovanje manjšega števila otrok v izmeni in vsi otroci ter vodstvena ekipa smo pred odhodom v Baško opravili hitro testiranje. Teste so zdravniki imeli tudi s seboj in v primeru sumljivih simptomov, opravili testiranje. Moram reči, da so bili v zvezi s tem starši nadvse razumevajoči in sodelovalni, za kar se jim lepo zahvaljujem.

Otroci so res bili zelo željni letovanja v Baški, ugotovili pa smo, da je bilo vendarle nekaj manj zaupanja s strani staršev, predvsem pri mlajših otrocih, kar je razumljivo. Nenazadnje je uspeh, da nismo imeli niti enega obolelega s kovidom, lep pokazatelj, da smo pri svojem delu odgovorni in strokovni.

Prej sva govorili o pomembnosti nevladnih organizacij za ranljive skupine – so pa lahko zelo pomembne tudi za mlade in pridobivanje novih izkušenj, znanj, priložnosti. Verjetno so letovanja lahko posebna priložnost za njih. Kako se vam mladi lahko pridružijo in vam pomagajo pri vaših aktivnostih in projektih?

Vodenje DPM sem prevzela pred nekaj leti in skupaj s sodelavci, v tem primeru prostovoljci, oblikujemo posodobitev društva, ki vsebuje nove programske in tudi projektne dejavnosti, sodelovanje z drugimi organizacijami ter nadaljnji razvoj društva. Nadvse si želimo biti zanimivi za sodelovanje z mladimi, saj prihodnost društva pripada njim. Z mladimi zaradi študentskega življenja v Mariboru oziroma Ljubljani in vezanosti na študentsko delo s finančno nagrado sodelujemo predvsem v okviru zdravstvenih letovanj. Sama pri vodenju mladih na letovanju uporabljam metode doživljajske pedagogike z željo, da pridobijo dragoceno pozitivno izkušnjo, ki jim bo v osebni in profesionalnem življenju pomagala izgraditi mentorsko vlogo.

Mlade bralce tega prispevka vabimo, da se nam pridružijo in nam pišejo na dpmms@siol.net ali nas poiščejo na facebook strani DPM Murska Sobota.

Na letovanje se skupaj pripravimo v okviru individualnih razgovorov, skupnih delavnic ter srečanja z otroki in starši. Na letovanju delujemo kot tim, zagotovljeno imajo vodenje in podporo, kar mnogi prepoznajo kot dragoceno življenjsko izkušnjo. Seveda si želimo z mladimi aktivno sodelovati tudi na drugih področjih našega delovanja.

Veliko časa namenite skrbi za otroke in mlade, ste veliko v stiku z njimi. So bili otroci in njihove stiske v obdobju epidemije prezrte?

V drugem valu epidemije, jeseni 2020, ko so se zaprle šole, sem na to temo predlagala okroglo mizo. Pogovor je, tik pred zaprtjem šol, potekal v živo, tako da so ga lahko spremljali otroci in mladi v šolah, posnetek pa je ostal dostopen na naši FB strani. Že takrat so na šolah zaznavali stiske otrok, še posebej najstnikov, ki si prično izgrajevati vrstniške skupine, katere so zanje zelo pomembne. Druženja v živo, interaktivno, so za zdrav osebni razvoj nepogrešljiva. Virtualni svet ga ne more nadomestiti. Še posebej hudo je bilo otrokom v družinah, kjer so slabi in neurejeni odnosi. Zahteva po socialni distanci je marsikateremu otroku prinesla socialno gnečo v zaprtih družinskih prostorih.

Nekateri otroci niso imeli primerne opreme za pouk na daljavo. Socialna razmerja so se spremenila, svet se je postavil na glavo. Starši so morali obvladati mnoge kompetence, imeti dobre živce in zelo razumevajoče delodajalce, da so lahko pomagali blažiti posledice stresa pri otrocih. Spomnimo se, da so prve epidemiološke valove spremljali strah, zmeda v družbi, hitro spreminjajoči ukrepi in mnogo različnih, nasprotujočih interpretacij dogajanja. Otroci pa za svoj zdrav razvoj vendarle potrebujejo prvenstveno varnost in stabilnost.

Da bi jih motivirali za rekreativne izhode z raziskovanjem okolice, smo naredili likovni tečaj »Sobota - moje mesto« in nastala je čudovita razstava. Letos poteka natečaj na temo »Moj svet« in mislim, da bomo mnogo izvedeli o njihovem doživljanju, o željah, skrbah, še največ pa o čudovitem pogledu na svet, ki je podarjen otroškim očem.



Lili Milošević, predsednica društva Mozaik in Društva prijateljev mladine Murska Sobota.

Veliko odgovornost nosimo odrasli, da tega ne pokvarimo in ne izdamo njihovega zaupanja. Za naše otroke in mlade bi kot družba lahko naredili mnogo več kot naredimo. Lahko bi bolje razumeli, da ne živijo v preprostem svetu in da bodo kot odrasli morali reševati mnogo problemov. Pomagati jim je treba, da razvijejo um, srce in roke, tudi za pomoč drugim. Mladi se zavedajo sveta in njegovih težav, prisluhni jim je treba, jih opogumljati za soustvarjanje rešitev in bogatiti z izkušnjami.

Lili, kakšno prihodnost družbe ali Pomurja si želite? Kako naprej? Kako lahko vsak posameznik prispeva k temu?

Seveda si želim, da bi nevladne organizacije in socialna podjetja dobila svoj jasen prostor in namen ter odigrala ključno vlogo pri postavljanju temeljev prihodnje družbe. Mi smo s svojim delom dokazali, da poznamo sodobne izzive in da znamo poiskati takšne rešitve, ki so koristne za naravo in ljudi, zato si želim močnejših in številčnejših partnerstev ter mrežnega sodelovanja. Družbeni sistemi prihodnosti bi namreč morali vgraditi skrb za ustvarjanje kvalitnega življenja po meri potreb ljudi v konkretnem okolju, ki jih nevladne organizacije kot je naša, odlično poznamo.

Glede prispevka posameznikov pa verjamem, da z vsako spremembo, ki si jo želimo v svetu, moramo pričeti najprej pri sebi. Če nas kaj moti ali vidimo potrebo, se vprašajmo, kaj lahko naredimo. Morda se moramo najprej o čem poučiti ali spremeniti sami, da bomo lahko soustvarjali spremembe, ki jih želimo videti v družbi.

Več odgovornosti pri tem nosimo odrasli, ki mladim generacijam kažemo pot z dejanji. Težave in izzive na globalnem nivoju rešujemo v lokalnem okolju in prispevamo lahko na mnogo načinov: pričnemo z ekološkim vrtnikanjem in zmanjševanjem odpadkov; kupimo izdelek, ki ga ustvari socialno podjetje; se odločimo za sodelovanje z nevladno organizacijo ali poslovno sodelovanje s socialnim podjetjem; gremo z otroki v Baško; umetniško ustvarjamo; dvigujemo nivo spoštljive komunikacije in prijaznosti; se osebno razvijamo; ponudimo komu novo priložnost; se zavzamemo za pravico; gremo na volitve ali se odločimo, da bomo odločevalci itn. V vseh naštetih primerih so darovi, nekaj kar prejmemo, imamo, znamo ali zmoremo. Odgovorno pomnožiti in deliti te darove, da krožijo za dobro vseh, je prispevek, ki bo nedvomno doprinesel k boljši prihodnosti družbe in tudi Pomurja.